

ТИПОВІ ПОМИЛКИ У МОВЛЕННІ ПРАВООХОРОНЦІВ

Культура мовлення ґрунтується на знанні норм сучасної української літературної мови, а також умінні обирати та правильно застосовувати слова та словосполучення, властиві одному зі стилів мовлення. Саме засвоєння культури мовлення дозволить досягнути основні способи організації мовленнєвих засобів і закономірностей їх застосування для досягнення максимальної ефективності комунікації, зокрема професійної. Слід зазначити, що найважливішою професійною якістю для співробітників поліції є мовленнєва культура, яка характеризується здатністю обирати та застосовувати оптимальні мовні засоби в кожній конкретній ситуації правотворчості та правозастосування. Іншими словами, необхідно не лише вміти дібрати точний, доречний, граматично правильний варіант, але й володіти навичками реалізації своїх мовленнєвих намірів таким чином, щоб вони повною мірою відповідали меті та завданням правоохоронної діяльності.

Питання підвищення культури мовлення особливо актуальні у наш час, у зв'язку із цим мовлення правоохоронців, державних службовців, політиків, акторів дедалі частіше стають предметом окремого дослідження, а їхня комунікативна компетентність є сферою різноманітних наукових інтересів, тому мовні огріхи у їхньому мовленні помічаються швидше. Питання порушення мовних норм крізь призму понять «мова», «мовлення», «спілкування», «комунікація» у своїх наукових розвідках досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці, серед яких: Н. Бабич, О. Пономарів, Т. Бондаренко, С. Єрмоленко, Л. Мацько, О. Селіванова, Л. Волкова, І. Пономаренко, О. Бобкова та ін.

Специфіка інституційного спілкування представників правоохоронної діяльності зумовлює одноманітність їхньої мовленнєвої поведінки, відтак актуалізуючи розкриття асиметрії норми та узусу рангово орієнтованої мовленнєвої діяльності, саме тому професійне мовлення становить неабиякий інтерес для лінгвостилістичного дослідження. У цій роботі об'єктом аналізу відповідно до нормативного аспекту ми обрали мовленнєві помилки та покручі, яких припускаються правоохоронці у мовленні.

Проаналізувавши деякі типові порушення норм сучасної української літературної мови, що продукують різноманітні помилки та недоліки, виділимо найуживаніші помилки у мовленні правоохоронців. Мовною помилкою вважають будь-яке відхилення від чинних мовних норм, порушення правил, творення граматичних форм, формулювання словосполучень і речень, недотримання вимог стилістики та культури мови. Серед видів мовних помилок виділяємо ті, що трапляються як в усному мовленні (акцентологічні, орфоепічні), так і у писемному мовленні (орфографічні, пунктуаційні), а також ті, що виникають в обох різновидах мовлення (стилістичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні).

В усному мовленні поліцейських найчастіше лунають орфоепічні помилки, що зумовлено білінгвальним середовищем, у якому вони перебувають. Як відомо, в українській мові, на відміну від російської, відсутнє «акання», тобто голосний [o] вимовляється чітко та не переходить в [a] чи [y]. Але подекуди чуємо у мовленні правоохоронців: *вагнева підготовка* (має бути *вогнева підготовка*), у *постанові* (замість у *постанові*), *виканав вправу* (замість *виконав вправу*) тощо. Літера *ш* в українській мові завжди передає 2 звуки [шч], але у вимові правоохоронці передають цю букву звуком [ш']: [ш']одня, [ш']ойно, [ш']оразу (замість [шч]одня, [шч]ойно, [шч]оразу). Неправильною також є вимова звука [r] на місці [z]: *приголосоий звук* (має бути *приголосоий звук*), *приголомшилива подія* (замість *приголомшилива подія*). Однією із характерних властивостей української літературної вимови є збереження дзвінкості при вимові приголосних звуків у всіх позиціях, зокрема в абсолютному кінці слова, а також те, що наступний глухий приголосний (на межі морфем і слів) не оглушує попередній. Натомість при вимові правоохоронців лунає: *кни[ш]ка* (замість *кни[ж]ка*), *зу[п]* (замість *зуб*), *моро[с]* (має бути *мороз*), що є порушенням орфоепічних мовних норм.

Порушення акцентологічних норм, які регулюють наголошування слів у мові, теж доволі часто трапляється у мовленні правоохоронців. Словесний наголос в українській мові вільний, тобто у різних словах може падати на різні склади, а також рухомий (може переходити з одного складу на інший при словозміні). Прикметники у сучасній українській літературній мові мають наголос переважно на закінченні, тому вимова слів *черговий, новий, низький, фаховий* (замість *черговий, новий, низький,*

фаховий) є порушенням акцентологічних норм. Віддієслівні іменники, за правилом, мають наголос на тому складі, що й дієслово, від якого вони походять: *читати – читання, пізнати – пізнання, подати – подання, завдати – завдання*, відповідно, уживання наголосу в інших місцях, як це можна почути у мовленні поліцейських (*читання, пізнання, подання, завдання*), є порушенням норм. Звернути увагу необхідно також на наголошування числівників, наприклад, у мовленні поліцейських можна почути *одинадцять* (замість *одинадцять*), *чотирнадцять* (замість *чотирнадцять*), хоча числівники від 11 до 19 наголошуються на колишньому применникові *на*, який сьогодні є складовою числівника. У дієсловах курсанти застосовують наголос на передостанньому складі: *навести, беремо, наведу, візьмемо*, проте нормативним у сучасній українській мові є наголошування останнього складу: *навести, беремо, наведу, візьмемо*.

Зазначимо, що доволі часто виникають складнощі на лексичному рівні, що призводить до порушення мовних норм. Лексичні норми професійного мовлення ґрунтуються на стилістичних особливостях наукового й офіційно-ділового стилів, в основу яких покладена загальноповивана нейтральна лексика, позбавлена експресивно-емоційного забарвлення. У мовленні правоохоронці вживають слова у невластивому контекстові значенні: *неодноразово приймав участь у конкурсі* (замість *неодноразово брав участь у конкурсі*), *я рахую, що ця відповідь вірна* (замість *я вважаю, що ця відповідь правильна*), *відкрий вікно* (замість *відчини вікно*), *виключи світло* (замість *вимкни світло*). Уживання слів-паразитів, які утруднюють сприймання висловленої думки: *тіпа, от, значить, далі, ну, зрозуміли, взагалі* та ін. Характерним порушенням лексичних норм є вживання плеоназмів (словесної надлишковості) і тавтології (неусвідомлюваного або навмисного повторювання спільнокореневого слова): *я уклав мою автобіографію* (складова «авто» означає свій, тому необхідно говорити «*автобіографія*» або «*моя біографія*»), *мені пропонують вільну вакансію* (вакансія – вільне місце, тому потрібно говорити *мені пропонують вакансію*), *у липні місяці* (замість *у липні*).

Порушення граматичних норм помічаємо у вживанні дієслівних форм із постфіксом *ся* (колишній займенник *себе*: *митися – мити себе, одягатися – одягати себе*) у невластивому їм значенні: *вибачаюся за запізнення (вибачте, даруйте, перепрошую), органами внутрішніх справ розшуковуються* (замість *органи внутрішніх справ розшуковують*). Порушують граматичні норми правоохоронці і при творенні вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників і прислівників: *менш витриваліший* (замість *менш витривалий*), *найбільш зручніший* (замість *найбільш зручний*). Порушенням норми вважається творення ступенів порівняння від відносних і присвійних прикметників: *Серед молодих спеціалістів він найпрофесійніший фінансист*. Слово *професійний* позначає відношення до професії, а не якість, тому ступені порівняння від нього утворювати не можна.

На синтаксичному рівні правоохоронці порушують порядок слів у реченні, що призводить до зміни смислового навантаження тексту, неправильно узгоджують присудок із підметом тощо: *Після оформлення документів більшість платників залишають приміщення* (замість *залишає приміщення*, оскільки «*більшість*» у формі однини).

Уживаючи неправильно розділові знаки при укладанні документів, правоохоронці порушують пунктуаційні норми. Поліцейські часто забувають про коми при однорідних, відокремлених, уточнювальних членах речення, а також про інші розділові знаки в усіх видах речень.

Таким чином, професійне мовлення правоохоронця вимагає чіткого дотримання мовних норм, що є головною складовою культури мови. Будь-яке відхилення від літературної норми заважає точному сприйняттю змісту юридично значущої інформації. Виникнення наведених типових помилок зумовлене впливом просторічної лексики, сленгових слів, суржику, російськомовного калькування, нездатністю редагувати текст та оцінювати лексичну й граматичну правильність, а також нерозумінням необхідності опанування літературною формою української мови. Змінити цю ситуацію можна, якщо спілкуватися із майбутніми поліцейськими виключно українською мовою, звертаючи їхню увагу на порушення різноманітних мовних норм, мотивувати правоохоронців до опанування української мови, організовуючи дискусії, круглі столи, присвячені ролі мови у сучасному суспільстві.

Список бібліографічних посилань

1. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та усунення їх під час редагування журналістських матеріалів : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» / Т. Г. Бондаренко. – Черкаси, 2003. – 283 с.
2. Бобкова Е. А. Развитие навыков письменной речи у сотрудников органов внутренних дел в рамках профессионального обучения [Электронный ресурс]. Концепт. 2016. Т. 15. С. 2221–2225. URL: <http://elibrary.ru>.